

Staten van Goed

HEURISTIEK: VROEGMODERNE TIJD

DRS. KEVIN DEKOSTER

Inhoud van deze les

1. Historische context

2. Voorbeeld: staat van goed van de apotheker Martinus Van Duren (1771)

3. Mogelijkheden en beperkingen van staten van goed als bron voor historische onderzoek.

1. Historische context

- Definitie (Thoen, 1988): ‘een inventaris van het fortuin dat een overledene naliet, en een schepenbank registreerde, met de intentie de vererving van dit fortuin te regelen’.
- Enkel indien er zich onder de erfgenamen volle of halve wezen bevonden (jonger dan 25 jr. of zwakzinnig).
- Ook mogelijk, maar niet verplicht, in andere gevallen.
- Bescherming van de rechten van de erfgenamen bij voogdijregeling.

Procedure te Gent

- Schepenen Van Gedele
- Opmaak van inventaris door overlevende echtgeno(o)t(e)/familielid en aangestelde deelvoogd.
- Opstelling van minuut door procureur.
- Registratie bij de griffie en aanstelling staande voogd.

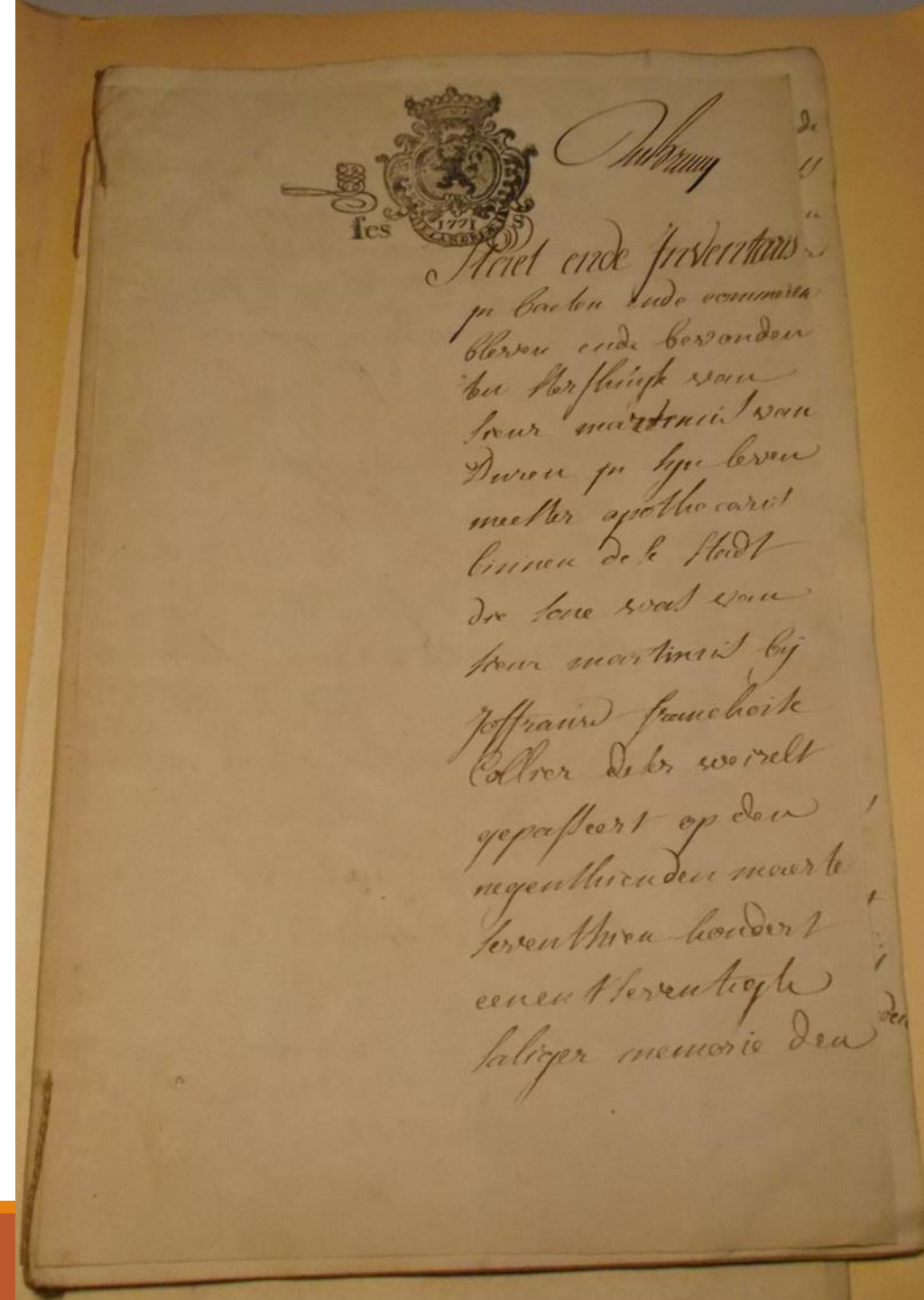
T. Rombouts, *Allegorie van het Schepengerecht van Gedele*, ca. 1627

Structuur

- Inleiding met personalia van de overledene en zijn/haar erfgenamen
- Opsomming van het bezit (“baeten”): onroerende goederen, kapitaalproducten (renten, obligaties...), roerende goederen (akte van gezworen priizer).
- Schulden (“commeren”): o.a. begrafeniskosten
- Liquidatie int corte

2. Voorbeeld: Staat van goed van de apotheker Martinus Van Duren (1771)

Stadsarchief Gent, Oud Archief, reeks 332, doos 730, nr. 13

Inleiding

Staet ende inventaris in baeten ende commeren, bleven ende bevonden ten sterfhuyse van sieur Martinus Van Duren, in sijn leven meester apothecaris binnen dese stadt, die sone was van sieur Martinus bij joffrauw Franchoise Collier, deser werelt gepasseert op den neghentienden maerte seventhien hondert eenen t'seventigh, saliger memorie, den welcken aldus maeckt ende overgeeft joffrauwe Joanne Barbara Van den Berghe, filia sieur Judoci geprocreert bij joffrauwe Maghdalene De Leersnijder, als hauderigghe ten selven sterfhuyse, dit aen Livinus Mussche, procureur d'office van mijn Edele Heeren schepenen van Gedeele, ende bij de selve in die qualiteyt camerdeelvooght gecreert over Martinus Adolphus Van Duren, geboren den veerthienden maerte seventhien hondert vijftigh, s'overledens ende s'hauderigge sone, mitsgaeders soon unicq van den selven sijnen vader, alles inder manieren hiernaer verclaert.

Huwelijkscontract van Martinus Van Duren en Joanne Barbara Vanden Berghe (15 oktober 1746)

Alvooren geeft d'hauderigge te kennen dat sij met den overledenen heeft gemaect het contract ante nuptiael wanof den inhauden hiernaer volgt van woorde te woorde.

Compareerden voor mij Andries Franchois Eeckman, notaris publicq tot Ghendt residerende, tot executie van dien geadmitteert bij hooghe ende mogende heeren vanden Raede in Vlaenderen, ende ter presentie vande naerschreven getuijgen in persooene sieur Martinus Van Duren, filius Martini geprocreert bij joffrauwe Franchoise Collier, weduwaer van wijlent joffrauwe Margriete Buyck ter eendere, ende joffrauwe Joanne Barbara Vanden Berghe, filia sieur Judoci geprocreert bij joffrauwe Maghdalene De Leersnyder, weduwe van sieur Albertus Vander Prette ter andere, te kennen gevende dat tusschen hun comparanten apparent huwelijck staet te gebeuren [...]

Sijnde tusschen hun voorders geconditioneert dat den langhstlevenden ofte langhstlevende van hun future conjointen, t'sij datter ten eersten overlijden kindt ofte kinderen bij hemlieden beede lichaemen geprocreert in leven sijn, apparent staet geboren te worden ofte gheene, vooren uyt hebben ende behauden sal hij alle sijne ende sij alle haere cleederen, lijnen, wollen, baguen ende juweelen t'sijnen ofte t'haeren hoofde, halse ende lichaeme dienende ofte gedient hebbende, boven den apotekers winckel ter weirdye van twee hondert vijftigh ponden grooten, ende eene kamer gestoffeert weirdigh tot een hondert ponden grooten alles courant gelt.

Baeten (kapitaalgoederen)

Te weten eene rente van vijftien ponden grooten s'jaers den penninck twintigh, ende betaelende binnen de drij maenden naer elcken valdagh te gestaen, met twaelf ponden grooten jaerlijckx sijnde à penninck vijfentwintigh, vallende t'elcken negenthienden juny ten proffijte vanden overledenen, verkent bij Jacobus Halsberghe, filius Joos, ende sijn huysvrauwe Marie Anne De Praetere, midtsgaeders beseth op de goederen specifiquelijck uytgedruckt bij den constitutiebrief danof sijnde gepasseert voor de wetten der heerelijckheden van Audt Mooreghem ende Maercke Ten Driessche in daeten eenentwintighsten juny seventhien hondert sevenenveertigh.

Baeten (woning)

Als te weten een huysstede ende erfve soo het selve met alle sijne appendentien ende dependentien gestaen ende gelegen is binnen dese stadt Ghendt ten voorhoofde inde Geltmunte aen d'een sijde gehuyst d'hoirs van Rogier Bogaert ende ter andere houdende den voet ofte hoeck van het brughsken, ende alsoo streckende langhst het waeter loopende naer de Plottersgracht, sorterende onder d'heerelijckhede vande Burghgracht, member vande Burchgravye van Ghendt, ende ten boecke bekent folio 355 verso, ende aldaer niet anders belast dan met twee schellingen ses grooten s'jaers lantchijns ofte heerelijcke grontrente, in welck huys den overledenen deser werelt gepasseert ende d'hauderigghe woonachtigh is, den overledenen t'selve huys toegecomen by coope van sieur Anthone ende Joannes Vande Walle met consorten volgens coopbrief uytgegeven bij mijn Edele Heeren schepenen van Gedeele den vijfdien april seventhien hondert drijenvijftigh.

Baeten (roerende goederen)

In den eersten wort alhier gebracht tot vierentnegentigh ponden thien schellingen groote, sijnde t'import vande contante penninghen op den seventhienden juny seventhien hondert eenentseventigh, dagh van t'scheeden der gemeensaemhede, ende het doen der naerschreven prijsie ten sterfhuyse bevonden, dus 94 lb. 10 s. 0 gr.

Sijnde ten daeghe voorseijt door Franchois Callens, ghesworenen prijer deser voornoemde stadt gepresen al de meubelen ende cattheylen van huysraede, lijnen, wollen, provisie van het menagie, ongemunt silver benevens t'gonne voorder ten sterfhuyse bevonden behaudens s'hauderigghe cleederen, lijnwaet ende juweelen, de welcke aen haer sijn competerende uyt crachte vande conditie verbat bij t'hiervooren geinserreert contract van huwelijck dies t'impot t'saemen beloopt volgens d'acte danof sijnde ter somme van 343 lb. 1 s. 3 gr.

Voorts wordt dit sterfhuys ter daete van t'scheeden der gemeinsaemhede goet ten laste van d'eerweirde paters Augustijnen voor leveringhe van medicamenten 12 lb. 16 s. 8 gr.

[...]

Wordende alhier noch gebracht de somme van acht hondert vijftigh guldens courant soo veele geproveniert is bij vercoopinghe vanden apothecaris winckel met de droghen ende voorder toebehoorten.

Schulden

Doende alhier geene schulden te bringen midts ter daete van t'scheeden der gemeensaemhede geene en waeren exterende.

Dan wort alhier gebrocht over eenige noodtsaekelijcke weircken tot restauratie van t'voorschreven huys corts naer t'scheeden der gemeensaemhede gedaen par moderatie genomen op 20 lb. 0 s. 0 gr.

Ghelijck alhier oock gebracht wort de somme van drij hondert vijftigh ponden grooten courant gelt soo veele aen d'hauderigge uyt crachte van t'hiervooren gheinserreert contract van huwelijk toecomt over de weerde ofte in redemptie vanden apothecaris winckel ende eene gestoffeerde camer, dus 350 lb. 0 s. 0 gr.

Totaal: 370 lb. 0 s. gr.

Begrafeniskosten

Alvooren betaelt aen Martinus Willems voor leveringhe van s'overledene doodskiste 2 lb. 15 s.

10 gr.

[...]

Item voor t'gebruyck vande standaerden van Onse Lieve Vrouwe van Halle ende van het H. Bloet t'saemen 0 lb. 7 s. 4 gr.

[...]

Item aende weduwe van Franchois De Vos voor leveringhe van broodt aenden aermen gedistribueert 1 lb. 19 s. 0 gr.

Totaal: 38 lb. 4 s. 8 gr.

Licquidatie int corte

De baete d'hauderigge hiervooren cappitele 3, 4 et 5 aengerekent bedraeght t'saemen ter somme van ses hondert vijft'negentigh ponden, vijfthien schellingen, vijf grooten dus 695 lb. 15 s. 5 gr.

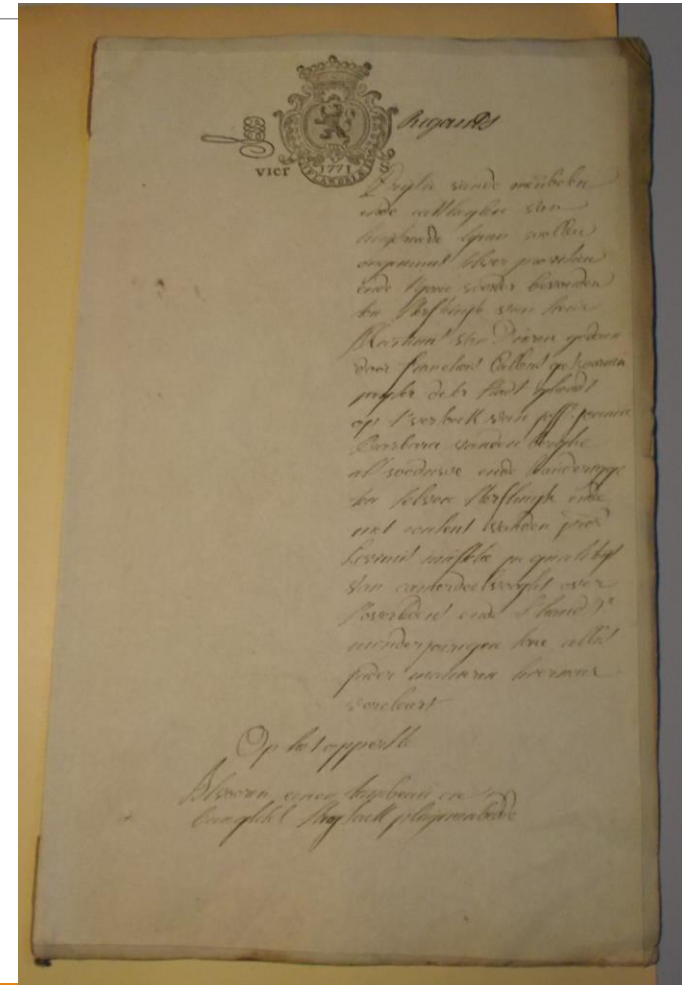
Ende alsoo de schulden haer oock aengerekent cappitele 6 t'saemen maer en belopen tot drij hondert t'seventigh ponden grooten dus, 370 lb. 0 s. 0 gr.

Bij dien isser meer baete dan schult tot drij hondert vijftwintigh ponden vijfthien schellingen vijf grooten, dus 325 lb. 15 s. 5 gr.

Daervan den hoir over d'helft saude moeten proffitteren tot een hondert tweeentsestigh ponden seventhien schellingen acht grooten ses deniers dan alsoo hij daerjegens schuldigh is eerst tot negenthien ponden twee schellingen drij grooten over d'helft vande funeraillen vermelt capittale 7 ende ten tweeden tot een hondert achtenveertigh ponden ses schellingen acht grooten over d'helft vande recompense gementioneert cappitele 8, t'saemen bedraeghende tot een hondert sevenent'sestigh ponden negen schellinghen grooten en comt hem niet goet, maer blijft integendeel aen d'hauderigge sijne moeder schuldigh tot vier ponden elf schellingen drij grooten ses deniers dus 4 lb. 11 s. 3 gr. 6

Prijzing van de goederen

Prijzie vande meubelen ende cattheylen van huysraede, lijnen, wollen, ongemunt silver, provisien ende t'gone voorder bevonden ten sterfhuyse van sieur Martinus Van Dueren gedaen door Franchois Callens, geswoornen prijser deser stadt Ghendt op t'versoeck van joffrauwe Joanne Barbara Vanden Berghe als weduwe ende hauderigge ten selven sterfhuyse ende met consent vanden procureur Livinus Mussche in qualiteyt van camerdeelvooght over s'overledens ende s'hauderigge minderjaerigen sone, alles inder manieren hiernaer verclaert.

Kamers in het huis van apotheker Van Duren

- *Op het opperste*
- *Op het achteropperste*
- *Op de voorkamer*
- *Op d'achterkamer*
- *Op de tusschenkamer*
- *Op den halle*
- *In het kockkeukentjen*
- *In het schotelhuys*
- *Inde salette*
- *In d'eetplaetse*
- *Int kelderkamerken*
- *Op de saele*
- *Inden kelder*

De achterkamer

11 porselijne schaelen en 18 tassen op de schauwe voet, cruyse en ander cleenigheden 0 lb. 16 s. 8 gr.

6 veynster gordijnen 0 lb. 14 s. 0 gr.

Twee schilderijen en prenten 0 lb. 13 s. 4 gr.

19 paer slaepplaeckens 10 lb. 0 s. 0 gr.

Degen silver gevest en twee jachtmessen 4 lb. 0 s. 0 gr.

Grijs laecken cleedt en broeck 2 lb. 0 s. 0 gr.

Een kapotte, twee fracken, 1 broeck en twee hoeyen 1 lb. 15 s. 0 gr.

Twee moffels 0 lb. 5 s. 0 gr.

De eetplaats

Coperen koelback, 2 kaffecannen, 2 themooren en chokolade pot 2 lb. 10 s. 0 gr.

Zilveren theepot, 1696 (Rijksmuseum Amsterdam)

3. Mogelijkheden en beperkingen van staten van goed als bron voor historisch onderzoek.

- Grote gelijkvormigheid in tijd en ruimte => kwantitatief en comparatief onderzoek
- Genealogisch en demografisch onderzoek
- Materiële cultuur (bv. sociale differentiatie in consumptiepatronen)
- Kredietverlening en kapitaalmarkt

Mogelijkheden

- Studie van uitvaartrituelen en devotie
- Structuur van woningen
- Huwelijkscontracten en testamenten
- Masterscriptie Iris Van Germeersch (1987): studie van sociale status van medische beoefenaars.

Beperkingen

- Niet bij elk sterfgeval werd een staat van goed opgemaakt

Verhouding gemiddeld aantal boedels en overlijdens per jaar, Erembodegem en Moorsel.

	Overlijdens	Boedels	%
1695-1704	66	9	14
1745-1754	96	22	23
1785-1794	118	17	14

Bron: Reinoud Vermoesen, "Over wezen en wafelijzers. Mogelijkheden en beperkingen van staten van goed in het historisch onderzoek", *Bladwijzer 2* (2011), p. 8.

Beperkingen

- Sociale representativiteit?
- Tijdsinterval tussen overlijden en opmaak staat van goed.
- Bepalingen in huwelijkscontract.
- Prijzers schatten enkel die goederen die enige waarde hebben.
- Wisselende kwaliteit in optekening.

Selectieve bibliografie

- Van Germeersch, Iris. *Studie over de sociaal-financiële status der beoefenaars van de geneeskundige professie te Gent in de 18e eeuw, aan de hand van een analyse van staten van goed*. Onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent, 1987.
- Van Nevel, Lisa. *Materiële cultuur op het platteland tijdens de 18^e eeuw*. Onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent, 2005.
- Vermoesen, Reinoud. “Over wezen en wafelijzers. Mogelijkheden en beperkingen van staten van goed in het historisch onderzoek.” *Bladwijzer 2* (2011): 1-16.